

ZVYŠOVÁNÍ ODOLNOSTI NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

Rada obrany státu přijetím Základních opatření pro zvyšování odolnosti objektů národního hospodářství proti účinkům zbraní hromadného ničení stanovila požadavky a současně úkoly k realizaci usnesení předsednictva ÚV KSČ Komplexní zdokonalování CO ČSSR na úseku zvyšování odolnosti národního hospodářství. Pracovníci orgánů státní správy jednotlivých odvětví národního hospodářství a Civilní obrany tak obdrželi závazná základní východiska, která musí ve své práci prosazovat a realizovat.

Tím bylo dovršeno důležité období **seznámování** orgánů a organizací státní správy a národního hospodářství s požadavky na zvyšování odolnosti a souhrnně zformulovány současně i perspektivní úkoly. Jestliže shrneme informační, metodické i vědeckovýzkumné podklady zpracované štábem CO ČSSR i jednotlivými resortními orgány, můžeme říci, že k realizaci úkolů, stanovených v tomto dokumentu jsou i potřebné základní pomůcky. Zejména jde o metodické pomůcky k hodnocení zranitelnosti a zvyšování odolnosti, k přípravě krátkodobě proveditelných opatření, závažné informační materiály z praxe Sovětského svazu, práce státního výzkumného úkolu k odolnosti národního hospodářství, konkretizované např. v resortech FMVS a FMFP v zaváděném systému produkční odolnosti, a další materiály, které vytvářejí podmínky ke splnění úkolů nařízených Radou obrany státu v praxi.

Náčelník CO ČSSR upřesňuje organizačně metodickými směrnici úkoly zvyšování odolnosti na jednotlivé roky. Tím jsou v současné době vytvořeny ucelené základní předpoklady potřebné k tomu, aby příslušná ministerstva za pomoci a v koordinaci s územními náčelníky CO zahájila v požadovaném rozsahu práce k zvyšování odolnosti objektů národního hospodářství na všech stupních řízení.

Ministerstvům byly vydány obecně závazné instrukce a metodické podklady ke konkretizaci odborných pokynů k hodnocení zranitelnosti a zvyšování odolnosti ve specifických podmínkách resortů. Jsou organizovány týmy, které hodnotí zranitelnost objektů a formulují požadavky na zvýšení jejich odolnosti. Proces je však udržován nedostatečným poznáním problémů, proto považují za účelné v tomto článku znovu vysvětlit **hlavní požadavky na zvyšování odolnosti** s důrazem na úkoly objektů národního hospodářství a resortních i územních orgánů při jejich plnění.

V usnesení předsednictva ÚV KSČ ke komplexnímu zdokonalování CO ČSSR a v materiálu Rady obrany státu Základní opatření pro zvyšování odolnosti objektů národního hospodářství proti účinkům ZHN je vytváření podmínek pro spolehlivou funkci národního hospodářství jedním z rozhodujících úkolů přípravy státu k obraně. Je vyžadováno **uchránit** národní hospodářství před nepřátelským napadením a **zvyšovat jeho odolnost** proti jeho účinkům. Stanoví se, aby převážná část opatření ke splnění těchto úkolů byla zabezpečena již v míru, a to koordinovanou činností resortů. Je zdůrazněno vytváře-

ní předpokladů pro realizaci připravených opatření v období přechodu na válečný stav (v průběhu stupňů pohotovosti). Významnou podmínkou účinných opatření pro zvýšení odolnosti národního hospodářství je **koordinovaná** činnost po linii příslušných ministerstev, kde ministři jsou odpovědní za koordinaci příprav a konání resortních orgánů a organizací všech stupňů, a po linii územních orgánů, kde za metodickou meziresortní koordinaci (mezi orgány a organizacemi resortně podřízenými) odpovídají příslušní územní náčelníci CO a jejich štáby v součinnosti s hospodářskomobilizačními orgány na jednotlivých stupních řízení.

Rada obrany státu v těchto ustanoveních jednoznačně vyjádřila odpovědnost vykonavatelů. Za realizaci opatření v resortech, orgánech a organizacích všech stupňů jsou **odpovědní** příslušní ministři, ředitelé a vedoucí na jednotlivých stupních. Stanovují úkoly, rozpracovávají obecné zásady a metodické podklady na podmínky resortů, řídí a koordinují proces hodnocení zranitelnosti objektů a celého resortu, tvorbu návrhů na zvýšení odolnosti a zabezpečují jejich realizaci. Územní náčelníci CO a jejich štáby v součinnosti s hospodářskomobilizačními orgány jsou odpovědní za meziresortní koordinaci na daném území. To vyplývá i z dokumentu Komplexní zdokonalování CO ČSSR, kde náčelníci a štáby CO jsou ve vztahu k úkolům zvyšování odolnosti národního hospodářství uvedeni jako iniciátoři a odborné konzultační, koordinační a kontrolní orgány.

Z hlediska směrů zvyšování odolnosti národního hospodářství je nutné organizační a technická opatření **zaměřit na**:

- ochranu pracujících [jako hlavní a rozhodující směr],
- racionální rozmístění výrobních sil,
- válečný provoz národního hospodářství s důrazem na paliva, energetiku, průmysl, zemědělství, dopravu, spoje a zásobování,
- záchranné a prvořadě likvidační práce i obnovu výroby,
- budování odolných systémů řízení.

V dokumentu schváleném Radou obrany státu jsou jednotlivé směry podrobněji specifikovány na rozhodující odvětví národního hospodářství s úkolem jejich důkladného rozpracování pro příslušné resorty.

Z těchto skutečností vychází organizačně metodická směrnice pro přípravu CO ČSSR, ve které je na tento výcvikový rok nařízeno vydat resortní směrnice (tém resortům, kterým nebyly vydány v minulém výcvikovém roce) k upřesnění hodnocení zranitelnosti všech důležitých objektů vybraných příslušnými orgány a k přípravě návrhů na zvýšení jejich odolnosti. Na základě těchto návrhů počítáme s podstatným zdokonalením krátkodobě proveditelných opatření v plánech činnosti a s formulací dlouhodobě proveditelných opatření pro postupné zařazování do plánů rozvoje národního hospodářství. Součástí konkrétních úkolů zvyšování odolnosti v tomto výcvikovém roce jsou také přípravy k hodnocení a zavádění systému produkční odolnosti ve vybraných objektech dalších resortů (kromě elektrotechnického průmyslu a všeobecného strojírenství, kde je tento systém zaváděn již delší dobu).

Pozornost zejména na tato opatření soustřeďujeme proto, že jsou rozhodující při plnění úkolů, které stanovila Rada obrany státu k zvyšování odolnosti a jsou hlavními prostředky k realizaci opatření zvyšování odolnosti (neprodleně a hromadně) ve velkém počtu objektů, tedy v rozsahu, jenž vyplývá z požadavku skutečného zvýšení odolnosti národního hospodářství.

Hodnocení zranitelnosti je hlavním úkolem proto, že jedině analýzou stavu ve všech objektech národního hospodářství důležitých pro jeho chod za branné pohotovosti státu dosáhneme potřebného přehledu o potřebě zvyšování odolnosti jejich jednotlivých prvků, objektů i sumárních údajů o potřebách celých odvětví. Úloha územních štábů CO i resortních orgánů spočívá především ve vytváření podmínek pro splnění zpracovaných harmonogramů, v konkrétních opatřeních a postupech při hodnocení nejdůležitějších objektů jednotlivých odvětví, v pomoci a nezbytné kontrole. Výsledkem hodnocení zranitelnosti musí být souhrn návrhů na zvýšení odolnosti rozhodujících prvků provozu objektů, které předpokládají kvalitativní zvýšení provozu za branné pohotovosti státu i v extrémních podmínkách ohrožujících výrobu a činnost v míru.

Z hlediska národního hospodářství jako celku považují za nutné upozornit na to, že v této etapě, při plném dodržení plánu, bude zhodnocena jen část objektů, které rozhodují o válečném provozu odvětví.

Poznatky z dosavadního průběhu prací svědčí o tom, že z různých důvodů (včetně nedostatečného zhodnocení potřeb, nedocnění stanovených úkolů, neuspokojivého pochopení významu, z obav před rozsahem úkolu atd.) nevybraly některé resortní orgány všechny objekty, důležité pro provoz odvětví za války a také nevyhledaly všechny ob-

jekty, které musí být za války v provozu. Proto je nutné, aby za první etapou hodnocení (odpovídají resortní ministerstva) následovala druhá a případně i další, dokud nebude skutečně zhodnocena zranitelnost **všech objektů** důležitých pro provoz odvětví za války a vytvořeny tak kvantitativní předpoklady pro kvalitativní nárůst odolnosti celého národního hospodářství.

Je nezbytné, aby jak resortní, tak územní orgány v souladu s touto odpovědností bezodkladně a s patřičným důrazem přijaly potřebná opatření ke zlepšení řídicí a koordináční činnosti s cílem zvyšování odolnosti národního hospodářství v celém požadovaném rozsahu. Z hlediska jejich **charakteru** jde o **organizační a technická opatření**.

V organizačních opatřeních jde zejména o:

- přednostní organizaci ochrany pracovníků důležitých objektů národního hospodářství,
- plánovité převedení objektů na válečnou výrobu a příslušný režim,
- stanovení pravidel zásobování palivy, pohonnými hmotami, energií a materiály,
- přípravu válečného systému řízení, pracovníků a zjednodušení technologie pro válku,
- zjednodušení kooperačních vztahů,
- odolný systém energetiky, dopravy, materiálního a technického zabezpečení,
- zpracování plánů přechodu na válečnou výrobu,
- přípravu k záchranným a prováděným likvidačním pracím a obnově provozu objektů apod.

V technických opatřeních je zapotřebí věnovat pozornost:

- zvýšení odolnosti energetiky, dopravy, zásobování vodou a ostatních systémů zabezpečení provozu,
- ukrytí a budování ochranných staveb,
- zvýšení odolnosti budov, staveb a zařízení,
- umístění rozhodujících ovládacích a funkčních prvků pod zemí,
- výstavbě chráněných skladů, potrubních systémů, technických základů a skladů mimo města,
- snížení účinků elektromagnetického impulsu,
- zvýšení odolnosti strojů, zařízení aj.

Rozsah a časovou posloupnost těchto opatření je nutné diferencovat podle důležitosti a ve prospěch rozhodujících odvětví pro válečný chod národního hospodářství.

Z hlediska **postupu při jejich realizaci** je hlavním principem to, že opatření k zvýšení odolnosti národního hospodářství je nutné realizovat jako **nedílnou součást rozvoje národního hospodářství**, na základě současných zákonů, předpisů a nařízení při výzkumu, inovaci, rekonstrukci a budování nových kapacit.

Úkoly, které je možné splnit v rozmezí několika hodin až dvou dnů v průběhu **stupňů pohotovosti** silami pracovníků národního hospodářství, je zapotřebí mimořádně pečlivě naplánovat v krátkodobě proveditelných opatřeních plánů činnosti hospodářských orgánů a organizací a připravit k realizaci až v této době. Je to v řadě případů jediný ekonomicky přijatelný a reálný postup.

Při realizaci akcí zvyšování odolnosti jako součásti rozvoje hospodářské základny je nutné vycházet z jejich spojení s mírovými požadavky. Denní praxe nás přesvědčuje o stále opodstatněnější potřebě náhradních pohotových energetických zdrojů pro živočišnou výrobu v zemědělství, nepřetržitě provozu v průmyslu i v některých službách, např. ve zdravotnictví. Proto je účelné naléhavě, vynalézavě a vytrvale prosazovat tyto náhradní zdroje, jak z hlediska mírového provozu, tak ve vztahu k branné pohotovosti státu.

S tím souvisí i některá technická řešení, např. zabezpečení možnosti, aby každá postavená i nově budovaná malá vodní elektrárna byla schopna uvedení do provozu (jako náhradní zdroj), především při výpadku dodávky elektřiny ze stálé rozvodné sítě. Z hlediska nákladů je nutné volit organizační a technická řešení v návaznosti na jejich výši. S náklady ze zvláštní části plánu je možné uvažovat jen v opatřeních k ochraně lidí.

Souhrn návrhu na zvýšení odolnosti rozhodujících zranitelných prvků provozu objektů jako výsledek jejich hodnocení vzniká na základě rozsáhlé analýzy a kvalifikovaného posouzení. K zabezpečení reálnosti postupu je nezbytně nutné uvážit, které úkoly můžeme bez větších nákladů splnit okamžitě (podle možnosti objektu) a které je zapotřebí uplatnit v plánech a realizovat v procesu dalšího rozvoje objektu, anebo až za

branné pohotovosti státu. Praxe potvrzuje, že opatření, která je možné realizovat okamžitě v mírovém provozu objektu, bude méně než těch, která je nutné plánovat. U připravovaných bude nezbytné pečlivě vážit dobu jejich uskutečnění.

Z hlediska ekonomické náročnosti je možné v procesu rekonstrukce, inovace i nové výstavby plánovitě splnit jen část úkolů. Většinu je zapotřebí plánovat a uskutečňovat v době bezprostředního ohrožení státu v průběhu stupňů pohotovosti, kdy bezprostřední nebezpečí povede ke stavu, za něhož bude nutné nasadit část pracovníků a použít materiál k okamžitým opatřením, která za několik hodin nebo dnů podstatně zvýší odolnost objektů. Tato opatření musí být pečlivě propracována v přílohách plánů činnosti, postupně nacvičována a zabezpečena materiálem i technikou.

Proto je vhodné rozdělit většinu návrhů ke zvýšení odolnosti objektů na **krátkodobě proveditelné** a zpracovat je do plánů činnosti k provedení v průběhu stupňů pohotovosti a na **dlouhodobě proveditelné**, které je účelné vynalézacvě spojovat jako nedílné požadavky s procesem mírového rozvoje objektu, opatřeními rekonstrukce, inovace výroby i s novou výstavbou.

Úkoly krátkodobě proveditelných opatření a jejich zařazení do plánu byly stanoveny Organizačně metodickou směrnicí pro přípravu CO ČSSR již před několika lety. V té době bylo požadováno jejich zpracování bez hodnocení zranitelnosti, protože objekty národního hospodářství k tomuto úkolu dosud nebyly připraveny.

Pro hodnocení zranitelnosti a zvyšování odolnosti vydal štáb CO ČSSR metodické pokyny, které jsou dlouhodobé a mají trvalý význam. Při jejich plnění počítáme s postupem, jenž je specifický pro jednotlivé resorty, podle jejich vlastního rozpracování a možností. Z tohoto hlediska je současně vyžadováno nezbytné minimum, které je nutné v resortech rozpracovat a uplatnit. Metody hodnocení a zvyšování odolnosti, rozpracované a uplatňované v resortech, pokud naplňují minimum požadavků a vedou k stanoveným cílům, jsou přípustné a přijatelné. Některé z nich, zejména systém zvyšování produkční odolnosti, vypracovaný a vyzkoušený ministerstvy elektrotechnického průmyslu a všeobecného strojírenství (jako součást státního výzkumného úkolu řízeného štábem CO ČSSR a SPK), jsou uplatnitelné u rozhodujících objektů dalších resortů. Proto také počítáme s tím, že tato metoda bude doporučena jiným resortům k realizaci ve vybraných objektech k řešení složitých provozních problémů zejména nepřetržitě technologie v následujících letech.

V rámci těchto opatření považují za účelné upozornit na úkol, který je nutné splnit okamžitě, bez ohledu na konečné závěry z hodnocení zranitelnosti, doporučení a na příslušné plány. Jde o to, aby resortní orgány i územní náčelníci a štáby CO neprodleně uplatňovali konkrétní opatření k odolnosti měst, míst a objektů národního hospodářství. Oblast výstavby postihuje obecně závazná norma — předpis Technická opatření CO (SCOS-Tech-1.3).

Splnění těchto úkolů předpokládá trvalou iniciativu, náročnost a důslednost v práci resortních i územních orgánů všech stupňů a podstatné zvýšení znalosti uvedené problematiky. Současná usnesení i úkoly vydané vrcholnými orgány a v neposlední řadě i stupeň metodického rozpracování vytvářejí příznivé podmínky k tomu, aby kvalifikovaná a náročná práce příslušných orgánů přinesla konkrétní výsledky při zvyšování odolnosti národního hospodářství.

Závažné úkoly mají federální i republiková ministerstva ve vědeckotechnickém rozvoji, který je předpokladem promyšlené činnosti při zvyšování odolnosti v příštích letech.